

ETICKÝ KODEX ICOM PRO PŘÍRODOVĚDNÁ MUZEA

Pracovní skupina pro etiku Mezinárodní rady muzeí – Mezinárodní komise pro přírodovědná muzea a sbírky – ICOM NATHIST

Poznámka: Termín „přírodovědné muzeum“ zahrnuje všechny instituce, jejichž sbírkotvorná a výstavní činnost i odborný výzkum se zaměřují na materiál získaný sběrem nebo vynětím ze světa přírody.

Etický kodex ICOM pro přírodovědná muzea byl jednomyslně přijat na 23. valném shromáždění ICOM v brazilském Rio de Janeiro 16. srpna 2013.

© ICOM, 2013

SOUHRN

Etický kodex ICOM pro přírodovědná muzea je doplněním Etického kodexu ICOM pro muzea; tyto dva dokumenty jsou komplementární. Vznikal v prosinci 2006 až listopadu 2012 a zabývá se specifickými otázkami spojenými s vědami o životě a Zemi. Cílem tohoto dokumentu je ustanovit minimální standard pro praxi, na kterém může každá instituce dále stavět.

Úvod dokumentu tvoří situační zpráva, která připomíná účel přírodovědných muzeí a poukazuje na to, že všechny informace musí být přesné a založené na seriózních poznacích příslušných vědeckých oborů. Apeluje se zde na členy ICOM NATHIST, aby toto publikované stanovisko mezinárodní komise zohledňovali při vytváření vlastních strategií a koncepcí.

Oddíl 1 se věnuje lidským ostatkům. I když péčí o lidské ostatky a jejich vystavování se zabývá i Etický kodex ICOM pro muzea, mohou přírodovědná muzea, která se rozhodnou zařadit lidské ostatky do svých sbírek, čelit komplexním a specifickým výzvám. Tento oddíl je věnován standardům týkajícím se zachování právního rámce, původu osob, jejichž ostatky tvoří sbírkový materiál, potomkům těchto osob, důstojné prezentaci a repatriaci.

Oddíl 2 tvoří standardy týkající se exemplářů jiných **žijících** a soudobých organismů včetně bezobratlých a rostlin. Zabývá se sbírkotvornou činností, vystavováním a odborným uložením těchto materiálů i veškerých přidružených údajů. Důraz je kladen na zajištění původu, na sdílení informací a důstojnou prezentaci. Jsou zde zahrnuta i muzea vystavující živé exempláře – ta by měla uplatňovat standardy stanovené Světovou asociací zoologických zahrad a akvárií.

Oddíl 3 je zaměřený na horniny, minerály a fosílie. Za fosilní materiál jsou považovány stopy nebo zbytky rostlin, živočichů či jiných organismů z různých geologických období zachovaných díky dobrým podmínkám uložení. Zdůrazňuje se zde, že je třeba s nimi nakládat odpovídajícím způsobem a v souladu s platnými právními předpisy. To zahrnuje i minimalizování negativních vlivů sbírkotvorné činnosti na životní prostředí.

Tvorbě sbírek a restitucím je věnován oddíl 4. Zabývá se etickými aspekty uchovávání a repatriace přírodovědných exponátů i sdílením údajů o sbírkových předmětech a jejich „přidanou hodnotou“, jako je konzervace a preparace. Oddíl 5 nabízí standardy na ochranu osob a sbírkových předmětů, což obnáší bezpečnost a ochranu zdraví při práci, výměnu sbírek a pokyny pro uložení sbírek a manipulaci s nimi vycházející z dobré praxe.

Oddíl 6 – Publikování – tvoří závěr dokumentu. Zdůrazňuje se v něm, že shromážděné přírodovědné údaje je třeba publikovat a šířit výsledky bádání v rámci vědecké komunity. Apendix shrnuje standardy pro taxidermii.

ÚVOD

Na patnáctém valném shromáždění ICOM v argentinském Buenos Aires byl 4. listopadu 1986 jednomyslně přijat Profesionální etický kodex ICOM. Změny kodexu přijalo dvacáté valné shromáždění ICOM v Barceloně (Španělsko) 6. července 2001; změna názvu na Etický kodex ICOM pro muzea a revize textu byla schválena na 21. valném shromáždění v Soulu (Korejská republika) 8. října 2004.

Stávající návrh Etického kodexu pro přírodovědná muzea vznikl v období prosinec 2006 – říjen 2011 a je doplňkem Etického kodexu ICOM pro muzea. Pozornost je zde zaměřena na specifické otázky věd o životě a o Zemi a jde do větší hloubky, než bylo možné ve všeobecném kodexu ICOM, kde jsou formulovány základní standardy platné pro všechny typy muzeí a oborových sbírek. Etický kodex ICOM pro muzea je tedy třeba nahlížet jako nadřazený dokument Etického kodexu pro přírodovědná muzea a pokud by se vyskytl konflikt v jejich výkladu, je znění Etického kodexu ICOM pro muzea vždy rozhodující.

Konstatuje se, že i když některé instituce již mají svůj kodex, kterým se řídí, standard nemá všeobecnou platnost. Cílem tohoto dokumentu je ustanovit minimální standard pro praxi, na němž pak mohou jednotlivé instituce dále stavět.

SITUAČNÍ ZPRÁVA

Přírodovědná muzea sledují tyto rozmanité cíle:

- budovat přírodovědné sbírky a pečovat o ně
- vykonávat vědeckovýzkumnou činnost a interpretovat její výsledky
- podporovat rozvoj vědy a ochranu přírody
- působit na veřejnost, aby poznávala svět přírody, a posilovat pozitivní vztah k přírodě
- spolupracovat s veřejností při vytváření individuálního povědomí o přírodním dědictví, s nímž se setkává jak v muzeu, tak v přírodě

I když je třeba respektovat rozdílnosti kulturního prostředí a v osobních postojích, musí být veškeré informace šířené prostřednictvím výstav, publikací či jiných médií fundované, přesné a založené na seriózních poznatcích příslušných vědních oborů. Členové ICOM NATHIST by měli brát v potaz tuto situační zprávu při tvorbě vlastních aplikovaných koncepcí.

PŘÍRODOVĚDNÉ SBÍRKY

Muzejní přírodovědné sbírky jsou trojrozměrným archivem světa přírody a vztahu člověka k životnímu prostředí. Mnohdy mohou sloužit jako doklad o světě, který už neexistuje. S ohledem na to by se těmto sbírkám mělo dostávat péče a pozornosti, která takto významnému zdroji náleží.

ODDÍL 1. LIDSKÉ POZŮSTATKY

I když je otázka péče o lidské pozůstatky a jejich vystavování řešena v Etickém kodexu ICOM (kodex ICOM 2.5; 3.7; 4.3), mohou přírodovědné instituce, uchovávající ve svých sbírkách často lidské pozůstatky a citlivý etnografický materiál, čelit v tomto ohledu mnoha komplexním problémům. Nabízí se zde tedy příležitost zabývat se etickými aspekty do větší hloubky než v kodexu ICOM. Instituce, které vystavují lidské pozůstatky, nebo je uchovávají ve svých sbírkách, musí za všech okolností dodržovat tyto standardy:

- A. Národní i mezinárodní právní předpisy upravující nakládání s lidskými pozůstatky a jejich vystavování.
- B. Za všech okolností je třeba respektovat původ materiálu a přání potomků nebo jiných dotčených uskupení.
- C. Lidské ostatky je třeba vystavovat důstojně a v odpovídajícím prostředí.
- D. S lidskými pozůstatky by se mělo vědecky pracovat nebo by se měly vystavovat pouze tehdy, když lze uplatnit nejvyšší míru profesionálního standardu. Pokud jsou naživu zástupci dotčené kulturní skupiny, je třeba si vyžádat jejich stanovisko pokaždé, když se tento materiál vystavuje, předkládá, pokud je podroben zkoumání nebo když se rozhoduje o jeho vyřazení ze sbírky.
- E. S artefakty vyrobenými z lidských pozůstatků nebo obsahujícími jejich součásti je třeba nakládat se stejnou mírou důstojnosti jako se samotnými lidskými pozůstatky. U kultur, kde mají artefakty vyrobené člověkem stejný kulturní či duchovní význam jako lidské pozůstatky, je třeba s takovým materiálem nakládat obdobně, tedy s respektem a s ohledem na stanovisko členů komunity.
- F. Lidské pozůstatky a jejich součásti se často nacházejí i v archeologických a etnografických či antropologických sbírkách a členové ICOM NATHIST by také měli přihlížet k omezením a standardům platným pro tyto obory.
- G. Předměty, které jsou dosud nositeli duchovního či kulturního významu, nebo u kterých lze s jistotou prokázat, že byly odcizeny, je na místě vrátit do země jejich původu. Všechny materiál, u něhož připadá v úvahu repatriace, i materiál bez doloženého původu, musí být náležitě zdokumentován s ohledem na proces repatriace. Každá repatriace se musí uskutečnit jedině s naprostým porozuměním a souhlasem všech zainteresovaných stran a musí být v souladu s legislativními a institucionálními požadavky všech zúčastněných stran.

ODDÍL 2. EXEMPLÁŘE JINÝCH EXISTUJÍCÍCH A SOUČASNÝCH ORGANISMŮ, VČETNĚ BEZOBRATLÝCH A ROSTLIN

Instituce, které sbírají, vystavují a uchovávají pozůstatky jakýchkoli organismů by se měly vynasnažit, aby uchovávaly a vystavovaly tento materiál na nejvyšší možné úrovni tak, aby bylo zajištěno jeho zachování i zachování pomocných údajů, které se k němu pojí. Je třeba dbát na to, že pomocné údaje, jako například podrobnosti o lokalitě, kde byl předmět nalezen, a datu, kdy k tomu došlo, podstatně zvyšují hodnotu veškerého materiálu.

Pro dosažení těchto standardů je třeba zachovávat následující kritéria:

- A. Instituce musí mít jistotu, že veškerý materiál získávají legálně. Materiál nelze za žádných okolností nakupovat, přivážet do země, zařazovat do sbírky nebo jej odebírat v rozporu s platnými národními nebo mezinárodními předpisy nebo úmluvami týkajícími se příslušného materiálu. Je zřejmé, že někdy je obtížné prokázat legálnost té které akvizice. Pokud se takový materiál stane součástí sbírky a následně se prokáže, že okolnosti jeho sběru nebyly legální, je třeba o tom uvědomit příslušné orgány a podniknout i další kroky, vyžadované příslušnou zemí nebo zeměmi. Pokud se záležitost týká více než jedné instituce, platí odkaz na kodex ICOM 6.2, kde se uvádí, že je-li to možné, je lepší vést dialog mezi muzei než zasahovat na politické či vládní úrovni.
- B. Přírodovědný materiál uchovávaný v depozitáři by měl být dostupný oprávněným badatelům za účelem výzkumu, pokud tím nedojde k ohrožení stavu materiálu a jeho zachování; zpřístupnění materiálu by nemělo být zpoplatněno komerční sazbou, přípustná je pouze refundace režijních nákladů. Stejně tak je žádoucí poskytovat

informace vztahující se k takovému materiálu, ovšem s přihlédnutím k případným důvěrným dohodám, k jeho využití v probíhajících výzkumných projektech a s ohledem na ochranu ohrožených druhů. Instituce, která materiál vlastní nebo má ve své péči, je oprávněna žádat refundaci nákladů spojených s jeho poskytnutím, není však přípustné zpřístupňovat sbírkový materiál na komerční bázi.

1. U rostlin je třeba dodržovat doporučení Mezinárodního kódu botanické nomenklatury (doporučení 7A): Důrazně se doporučuje, aby materiál, na jehož základě je pojmenována určitá taxonomická jednotka, zejména holotyp, byl uložen ve veřejném herbáři nebo v jiné veřejné sbírce, vedené tak, aby badatelům v dobré víře poskytovala přístup k uloženému materiálu a aby věnovala jeho uchování veškerou náležitou péči.
  2. U živočichů je třeba dodržovat doporučení Mezinárodního kodexu zoologické nomenklatury 1999 (doporučení 72F): Institucionální odpovědnost. Odpovědnost každé instituce uchovávající názvoslovné typy spočívá v tom, že:
    - i. 72F.1 zajistí jejich jasné označení tak, aby byly jednoznačně rozpoznatelné jako názvoslovné typy;
    - ii. 72F.2 podnikne veškeré potřebné kroky k jejich bezpečnému zachování;
    - iii. 72F.3 zpřístupní je pro potřeby studia;
    - iv. 72F.4 zveřejní seznamy názvoslovných typů, které má ve svém vlastnictví nebo ve své péči;
    - v. 72F.5 v rámci svých možností bude předávat informace týkající se názvoslovných typů těm, kteří si je vyžádají.
- C. Omezení možnosti fotografovat by se mělo běžně vztahovat jen na případy, kdy je dotýčný materiál nový, dosud nepublikovaný, nebo pokud by mohlo dojít k ohrožení probíhajícího výzkumu, je-li materiál politicky citlivý či vztahují-li se na něho právní předpisy o duševním vlastnictví. Muzea však mají právo požadovat tržní ceny od komerčních subjektů, které chtějí používat obrázky k výdělečným aktivitám.
- D. Ostatky živočichů se mají vystavovat s respektem a důstojností bez ohledu na druh či jeho původ. Je zřejmé, že „respekt“ lze interpretovat odlišně v návaznosti na zemi, instituci i území, kultury nebo národy, ze kterých živočišný materiál pochází. Každá instituce by měla mít vlastní směrnice odpovídající danému prostředí a publiku a ty by měla důsledně dodržovat.
- E. I když je rozdíl mezi přírodovědnými muzei a zoologickými zahradami, připouští se, že některá muzea dlouhodobě drží v zajetí živočichy a vystavují je. Instituce, které při své sbírkotvorné, vědecko-výzkumné a výstavní činnosti pracují se živými organismy, by tak měly činit jedině tehdy, když splňují minimální přijatelné standardy požadované pro zdraví a dobré životní podmínky příslušných organismů, bez ohledu na uznávaný status daného druhu či organismu. Je třeba dodržovat tyto podmínky: (1)
1. Vystavování živých živočichů v muzeu musí být v souladu se všemi právními předpisy vztahujícími se k vystavování živých živočichů.
  2. V muzeích, kde jsou chováni obratlovci, by měla být ustanovena etická komise, která by měla schválit projekt jako takový a také monitorovat životní podmínky živočichů a záznamy o péči.
  3. Personál, zajišťující péči o vystavené živočichy a údržbu jejich prostředí, by měl být odborně vyškolen v oblasti péče o živočichy a zacházení s nimi.

4. Externí spolupracovníci, realizující v muzeu programy nebo jiné aktivity s živými živočichy, musí mít příslušná povolení podle platných místních předpisů.
  5. S živými živočichy se pracuje jen tehdy, je-li možné se o ně dobře postarat a pokud se pro návštěvníky mohou stát součástí pozitivní výpovědi o přírodě.
  6. Dopady na živočichy jsou monitorovány a pokud jsou zjištěny nějaké škodlivé okolnosti, muzeum musí okamžitě přehodnotit své výstavní podmínky a rozhodnout, zda v dané expozici/činnosti bude pokračovat nebo ne.
  7. Dlouhodobě držené živé sbírky se řídí Etickým kodexem Světové asociace zoologických zahrad (WAZA) z roku 2003 bez ohledu na to, zda je instituce členem WAZA či nikoli.
- F. Pozůstatky živočichů nebo jejich produkty, které jsou předmětem komerčního prodeje pro veřejnost, by měly pocházet výhradně z obnovitelných zdrojů neohrožujících živočišné druhy ani životní prostředí. Prodej musí být vždy v souladu s Úmluvou o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy fauny a flory (CITES) (2) i se všemi platnými místními nebo regionálními právními předpisy a nařízeními.
- G. Není přípustné zařadit do sbírky žádný exemplář, který by mohl ohrozit přežití svého druhu. Vzácná plemena domácích živočichů nebo exempláře z chovných programů vzácných a ohrožených živočichů a ptáků v zoologických zahradách mohou být zařazena do sbírky pouze za předpokladu, že musela být utracena z objektivních a zákonných důvodů, jako je nemoc nebo zranění.
- H. Při provádění sběrů v přírodě je třeba odebírat jen minimální potřebný počet exemplářů, aby k narušení lokality sběru docházelo co nejméně. Uskutečnil-li se pro muzejní účely zabití živého živočicha, musí se tak stát bez jeho utrpení a stresu. Každé muzeum si musí vést průběžně aktualizovaný manuál s přípustnými metodami, jak humánně zabíjet různé druhy živočichů, které potřebuje do svých sbírek.
- I. Při získávání živočichů z přírody do sbírek musí být určující zachování druhu v přírodě a udržitelnost z hlediska životního prostředí. Při rozhodování, zda má muzeum přistoupit k zabití nějakého živočicha, je nutno přihlížet k těmto faktorům: (3)
1. K zařazení do sbírky by mělo dojít na základě rozhodnutí, že je to oprávněné, neboť předpokládaná vědecká nebo vzdělávací hodnota převažuje nad případným negativním vlivem na prospěch daného druhu.
  2. Náhrady: Kdykoli je to možné, je třeba vyhledávat techniky, které zcela nebo zčásti nahrazují zabíjení živočichů za účelem umístění do sbírky, a využívat je.
  3. Redukce: Každý projekt musí pracovat jen s nezbytným minimálním počtem živočichů, která jsou nezbytná pro zajištění jeho výzkumné a statistické platnosti.
  4. Citlivý přístup: Živočichové musí z hlediska svých biologických vlastností včetně fylogenetiky a rozšíření odpovídat danému vědeckému účelu.

ODDÍL 3. HORNINY, MINERÁLY A FOSÍLIE

Za fosilní materiál jsou považovány stopy nebo zbytky rostlin, živočichů nebo jiných organismů z různých geologických období zachovaných díky dobrým podmínkám uložení. V tomto ohledu by se na ně měla vztahovat příslušná legislativa a standardy pro sbírky.

Instituce, které sbírají, vystavují a uchovávají horniny, minerály nebo fosílie by při své činnosti měly za všech okolností dodržovat přijatelné standardy zajišťující zachování tohoto materiálu.

- A. Instituce, které provádějí sběr minerálů, hornin či fosilií, nebo je nakupují k výstavním a výzkumným účelům, by měly zajistit, aby při sběru materiálu docházelo jen k minimálnímu poškození nalezišť, odkud se materiál získává. Pokud jsou tyto akvizice výsledkem komerčních aktivit v širokém měřítku, je třeba udělat vše pro to, aby tyto aktivity nevedly ke zničení lokality nebo naleziště.
- B. Geologický materiál, který se v muzeích nebo pod jejich patronací prodává veřejnosti, musí pocházet výhradně z prověřených zdrojů nebo od dodavatelů schopných zajistit, že dochází jen k omezené a kontrolované těžbě při dodržování obecně uznávaných zásad ochrany přírody. Přímo na prodejním místě se má uveřejnit informace o ochraně geologicky významných nalezišť a je-li to možné i potvrzení, že sběr exemplářů se uskutečnil legálně.
- C. Nedoporučuje se prodávat sběratelům ani široké veřejnosti fosilní materiál z oblastí s vysokou vědeckou hodnotou (např. lokality, kde fosilní fauna není plně prozkoumána a zdokumentována) ani s ním obchodovat. Komerční prodej materiálu ze známých lokalit však musí být také monitorován, aby se zajistilo, že tyto neobnovitelné zdroje nebudou vytěženy k čistě komerčním účelům na úkor vědy jako takové.
- D. Instituce, které sbírají nebo nakupují minerály, horniny nebo fosílie za účelem vystavování nebo výzkumu, musí zajistit, aby to bylo v souladu s legislativou země, odkud materiál pochází, i země, kde má muzeum sídlo. Ať už příslušná legislativa neexistuje či nikoli, je třeba dodržovat pravidla v oddílu 2 Etického kodexu ICOM pro muzea.

ODDÍL 4. SBÍRKOTVORNÁ ČINNOST A RESTITUCE

V mnoha zemích a společenstvích platí omezení týkající se sběru k výzkumným účelům. Tato omezení slouží k ochraně zranitelných druhů, nalezišť, lokalit a společenství a ve většině případů vycházejí z racionálních základů. V některých případech však může být legislativa na překážku vědeckým požadavkům na ochranu životního prostředí nebo dokonce bránit plnohodnotné vědecké práci. Nicméně platí, že výzkum prováděný v souladu s pravidly dobré praxe musí za všech okolností zůstat v mezích platných právních předpisů, ať už je na to z hlediska vědeckého výzkumu nahlíženo jakkoli.

- A. Pokud je pro sběr či vývoz materiálu potřeba získat povolení, je třeba se s nimi seznámit a stanovit základní pravidla v tomto smyslu ještě před zahájením výzkumné cesty. Sběratelé musí dodržovat zásady pro sběr i příslušné právní předpisy platné jak v lokalitě, kde se sběr provádí, tak v místě sídla muzea – pokud například stát, kde má muzeum své sídlo, má přísnější požadavky na etiku zacházení s živočichy než stát, kde dochází k jejich odchytu do sbírky, pak je třeba se řídit požadavky domovského státu.
- B. Instituce i individuální členové by se v rámci svých možností měli vynasnažit, aby informace získané v terénu poskytl co nejdříve odpovědným orgánům nebo institucím země, kde se sběr materiálu uskutečňuje.

- C. Ještě před zahájením prací v terénu je třeba stanovit, kde bude všechn získaný materiál uložen. Je to obzvlášť důležité, pokud jeden nebo více účastníků mimo zemi původu materiálu poskytují „přidanou hodnotu“ (např. preparací získaných fosilií podle paleontologických norem). Je-li zájem, musí být veškerý získaný materiál rozdělen mezi některou místní instituci v zemi, kde došlo k jeho sběru, a jednotlivce nebo výzkumnou instituci, která výzkum iniciovala a provádí výzkumné práce.
- D. Tam, kde se materiál už nachází mimo zemi svého původu a vznikne na něm „přidaná hodnota“ (viz oddíl 4c výše), je tento materiál až na vzácné výjimky považován za vlastnictví instituce, která jej má v držení. Výjimky se týkají případů, kdy byl materiál získán bez povolení tam, kde země původu povolení vyžadovala, nebo pokud materiál hraje významnou roli pro původní obyvatelstvo. Pouze vědecká nebo finanční hodnota jako argument pro restituci nestačí.
- E. Veškerý materiál z oblasti přírodního dědictví, nacházející se v našich institucích, i s ním související informace, by se měl považovat za sbírky v globálním vlastnictví spíše než za výhradní majetek instituce, kde se takový materiál nachází. (4)
- F. Nedbalost při péči o sbírku nebo o některou její součást není za žádných okolností přípustná. Nastane-li situace, že není možné zajistit plnohodnotnou péči o sbírkový materiál a jeho odpovídající uložení, je třeba věnovat veškeré úsilí zakonzervování materiálu a zabezpečení jeho záchranu. Vyřazení ze sbírky, i kdyby mělo jít o převod do jiné instituce, by se mělo považovat pouze za krajní východisko.
- G. ICOM NATHIST aktivně podporuje volný přenos poznatků a minimalizaci omezení týkajících se ochrany exemplářů a přírodních populací nacházejících se ve sbírkách muzeí a podobných institucí. Přístupu k souborům vědeckých dat ani výzkumu prováděnému v dobré víře a zaměřenému na určitý druh nebo skupinu druhů by neměly stát v cestě žádné komerční zájmy, a zejména ne tam, kde se jedná o zachování daného druhu či skupiny druhů.

ODDÍL 5. POVINNOST PEČOVAT O ZAMĚSTNANCE A SBÍRKOVÉ PŘEDMĚTY

ICOM NATHIST vybízí instituce bez ohledu na jejich velikost a místo působení, aby si vytvořily směrnice na ochranu zdraví a bezpečnost zaměstnanců při práci a dodržovaly je, a také aby uplatňovaly mezinárodně uznávané základní principy péče o sbírkové předměty.

- A. Instituce jsou povinny zajistit, aby jejich činnost neohrožovala zdraví a bezpečnost zaměstnanců, návštěvníků ani dalších osob. Vztahuje se to jak na používání nebezpečných chemikálií a jejich likvidaci, tak na uložení sbírek v depozitářích a manipulaci s nimi.
- B. Rozhodně se doporučuje nenabízet k výměně ani neprodávat biologické či geologické materiály, které muzeum získalo darem ku prospěchu veřejnosti, agenturám působícím mimo muzejní sektor; rozhodně to nepřipadá v úvahu, má-li materiál zvláštní význam pro skupiny původního obyvatelstva či pro jiné kulturní skupiny. Obecně platí, že prodej sbírkových předmětů by se měl odehrávat spíše mezi dvěma institucemi než na volném trhu.
- C. Sbírkové předměty je třeba ukládat a pečovat o ně podle předpisů vycházejících z dobré praxe. V níže uvedených publikacích jsou stanoveny minimální standardy pro uchovávání sbírek ve Velké Británii. ICOM NATHIST navrhuje jejich přijetí jako minimálních standardů dobré praxe i v mezinárodním měřítku.
  1. Standardy 1 v muzejní péči o archeologické sbírky 1992. Museums and Galleries Commission, UK

2. Standardy 2 v muzejní péči o biologické sbírky 1992. Museums and Galleries Commission, UK
  3. Standardy 3 v muzejní péči o geologické sbírky 1993. Museums and Galleries Commission, UK (5)
- D. Při vystavování přírodovědných sbírek je třeba vycházet z podmínek, které jsou nutné pro zachování jednotlivých vystavovaných přírodnin. Vystaveným předmětům je nutno zajistit vhodné klimatické podmínky bez škodlivých chemikálií nebo jiných látek, jejichž dlouhodobé působení by je mohlo poškodit, a odpovídající adjustaci i zabezpečení před poškozením lidským faktorem, tj. před nevhodnou manipulací nebo krádeží.
- E. Správcům sbírek se doporučuje, aby si průběžně zajišťovali aktuální informace o škodlivých látkách, které by mohly působit na jejich sbírkový materiál, a v nutných případech vyhledali odbornou pomoc.

ODDÍL 6. PUBLIKOVÁNÍ

- A. Často se stává, že se shromážděné údaje nedostanou do odborné literatury. Je proto třeba vyslat naléhavý apel na badatele, aby své poznatky publikovali, případně je zveřejňovali jinými alternativními prostředky tak, aby těchto poznatků mohli využívat i další pracovníci.
- B. Doporučený způsob publikování poznatků jsou recenzované časopisy, snadno dostupné všem členům odborné komunity.

APENDIX. UMĚNÍ TAXIDERMIE A JEHO VÝZNAM PRO KULTURNÍ DĚDICTVÍ: KODEX DOBRÉ PRAXE PRO TAXIDERMICKOU PÉČI

1. Exponáty pokud možno nepřemísťujte v jejich původních vitrínách nebo instalacích. Jakmile je z nich vyjmete, dbejte o to, aby neutrpěly mechanické ani žádné jiné fyzické poškození v souvislosti s podmínkami uložení.
2. Uvádějte všechny informace k exponátům, včetně jména taxidermisty a data preparace, pokud je znáte.
3. Vyhotovujte protokoly o stavu předmětů a zakládejte je; provádějte pravidelnou kontrolu předmětů (alespoň jednou ročně), abyste měli jistotu, že nedochází k jejich poškození nebo napadení škůdci.
4. Veškeré restaurátorské a konzervátorské zákroky jednotlivých exponátů i expozičních skupin musí být prováděny s ohledem na původní záměr taxidermisty a jeho techniky.
5. Každý konzervátorský zárok na vlastním předmětu, jeho vitríně či v prostředí expozice podrobně dokumentujte – textově i fotograficky.
6. V institucionálních sbírkách je třeba uchovávat veškerý materiál, který je z badatelského hlediska významný a který se týká vyhynulých a ohrožených druhů, bez ohledu na to, v jakém stavu se dochoval.
7. Pro rozhodování o tom, zda některý předmět vyřadit nebo nevyřadit ze sbírky, si zpracujte koncepci sbírkotvorné činnosti a vycházejte z ní.
8. Vyřazený materiál předávejte různým institucím. Pokud takový materiál není žádná místní instituce ochotna nebo schopna přijmout, potom hledejte další alternativy, dříve než začnete zvažovat jeho prodej nebo zničení. Jedná-li se o zahraniční materiál, kontaktujte některou instituci v zemi jeho původu a materiál jí nabídněte (POKUD TO UMOŽŇUJÍ PŘEDPISY CITES). Mějte na paměti, že se může jednat o významnou součást kulturního dědictví dané země.
9. Ke zničení vyřazovaného materiálu byste měli přistoupit až v případě, že vyčerpáte všechny ostatní možnosti.
10. K veškerému materiálu, který uchováváte, předáváte nebo vyřazujete, je třeba mít podrobnou fotografickou dokumentaci a kopie této dokumentace musí za všech okolností zůstat v původní instituci.

POZNÁMKY

1 Upraveno podle pravidel pro vystavování a využívání živých živočichů při veřejných programech, Australian Museum, 2004

2 Apeluje se na všechny státy, které tak dosud neučinily, aby ratifikovaly úmluvu CITES (1975). Jde o příklad dobré praxe, a proto by i instituce ve státech, které dosud nejsou signatáři úmluvy, měly její podmínky dodržovat.

3 Upraveno podle Australského kodexu pro praxi při péči o živočichy a jejich využívání k vědeckým účelům, 2004

4 Globální opatrovnictví s sebou nese předpoklad, že vyřazování materiálu z jakéhokoli důvodu by se mělo provádět pod vedením kontrolní komise uznávaných odborníků.

5 ICOM NATHIST se řídí standardy zakotvenými v těchto publikacích:

- ETICKÝ KODEX – Etický kodex ICOM pro muzea 2006
- Horie, C. V., 1989, Conservation of Natural History Specimens – Spirit Collections (*Uchovávání přírodovědných sbírek – lihové preparáty*). BCG Publication
- Hower, R. O., 1979, Freeze-Drying Biological Specimens: A Laboratory Manual (*Vakuové vymrazování biologických sbírek: laboratorní příručka*). Smithsonian Institution Press, Washington
- Nudds, J. R., & Pettitt, C. W., 1997, The Value and Valuation of Natural Science Collections (*Hodnota přírodovědných sbírek a jejich oceňování*). Geological Society, London
- Roberts, D. A., 1985, Planning the documentation of museum collections (*Příprava koncepce dokumentace muzejních sbírek*). The Museum Documentation Association.
- Roberts, D. A. ed., 1987, Collections Management for Museums (*Správa sbírek v muzeích*). The Museum Documentation Association.
- Rose, C. L., Hawks, C. A., & Genoways, H. H., 1995, Storage of Natural History Collections: A Preventive Conservation Approach (*Uložení přírodovědných sbírek: přístup z hlediska preventivní konzervace*), sv. 1. SPNHAC.
- Rose, C. L., & Torres, A. R.de., Ed., 1995, Storage of Natural History Collections: Ideas and Practical Solutions (*Uložení přírodovědných sbírek: náměty a praktická řešení*), sv. II, SPNHC.

PODĚKOVÁNÍ ZA SPOLUPRÁCI NA UVEDENÍ KODEXU DO ČESKÉHO PROSTŘEDÍ

Přeloženou pracovní verzi připomínkovali Jan Dolák z katedry UNESCO FFMU v Brně, pracovníci Moravského zemského muzea Martina Galetová, Růžena Gregorová a Karel Sutorý, pracovníci Národního muzea Miloš Anděra, Jiřina Dašková, Dagmar Fialová, Jan Holec, Jiří Kvaček, Jiří Litochleb, Petr Velemínský, kterým velmi děkujeme. Jejich připomínky byly konzultovány s jedním z autorů kodexu Ericem Dorfmanem. Organizačně zajistila Martina Lehmannová. Překlad provedla Kateřina Tlachová.

Mezinárodní rada muzeí (The International Council of Museums – ICOM),

založená v roce 1946, je celosvětovou organizací zastupující muzea a muzejní pracovníky. Propaguje význam přírodního a kulturního dědictví, současného i budoucího, materiálního i nehmotného, a vystupuje na jeho ochranu. ICOM má přibližně 30 tisíc členů ve 137 zemích světa a představuje tak jedinečnou síť odborných muzejních pracovníků ze širokého spektra oborů souvisejících s muzejnictvím a ochranou kulturního dědictví.

Hlavní mezinárodní aktivity

ICOM udržuje formální vztahy s organizací UNESCO, má status konzultanta v rámci Ekonomické a sociální rady OSN, partnersky spolupracuje s takovými subjekty, jako je Světová organizace duševního vlastnictví, INTERPOL a Světová celní organizace. Usiluje o naplnění svých mezinárodních misí na poli veřejné služby, jejichž součástí je boj proti nezákonnému obchodu s předměty kulturní hodnoty, pomoc při prevenci rizik a při přípravě krizových plánů na ochranu světového kulturního dědictví v případě přírodních nebo lidským faktorem způsobených katastrof.

Prostor k rozvíjení znalostí

ICOM naplňuje své poslání v rozvoji kultury a znalostí prostřednictvím 31 mezinárodních komisí, zaměřujících se na široký okruh muzejních disciplín, které vedou špičkový výzkum v daných oborech ku prospěchu celého muzejnictví. ICOM má možnost mobilizovat odborníky z oblasti kulturního dědictví, aby reagovali na výzvy, jimž musí čelit muzea na celém světě.

Mezinárodní rada muzeí (ICOM)
Maison de l'UNESCO
1, rue Miollis 75732 Paris cedex 15 – Francie
Telefon: +33 (0) 1 47 34 05 00
Fax: +33 (0) 1 43 06 78 62
Email: secretariat@icom.museum
Web: <http://icom.museum>